

E-knjiga u srednjoj školi

Marica Keča

marica.keca@gmail.com

Sažetak

Polazeći od saznanja da elektronički oblik knjige postaje sve prihvatljiviji, prije svega u Americi i većini europskih zemalja, provedeno je istraživanje s namjerom da se provjeri postoji li takav trend i u hrvatskim srednjim školama. U radu se navodi pregled najznačajnijih rezultata istraživanja koji pokazuju kakva iskustva s novim tehnologijama, računalom i internetom, a prije svega e-knjigom imaju učenici srednjih škola u Primorsko-goranskoj županiji.

Ključne riječi: e-knjiga, prednosti i nedostaci e-knjige

Metodologija istraživanja

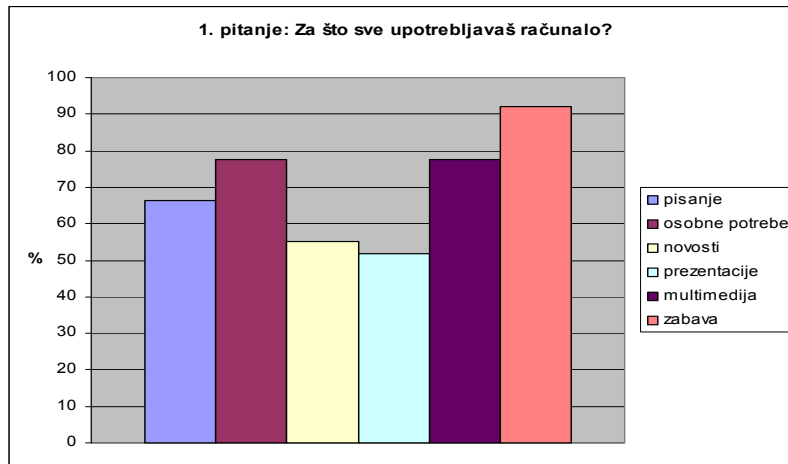
Anketnim istraživanjem obuhvaćeno je 308 učenika srednjih škola različitih programa i zanimanja na području Primorsko-goranske županije što uključuje i različite intelektualne i dobne razine učenika.

Anketa je sadržavala 14 pitanja; neka od njih bila su zatvorenog, druga otvorenog tipa. Od učenika se htjelo saznati za što sve upotrebljavaju računalo i internet. Zatim su uslijedila pitanja koja su uključivala poznavanje e-knjige. Posljednja pitanja ankete odnosila su se na spremnost učenika da prihvati nove tehnologije u svladavanju školskih sadržaja.

Uslijedila je kvalitativna i kvantitativna analiza rezultata. Dobiveni rezultati pretvoreni su u postotne vrijednosti te su izrađeni i grafički prikazi. Učinjena je komparativna analiza na deskriptornoj razini.

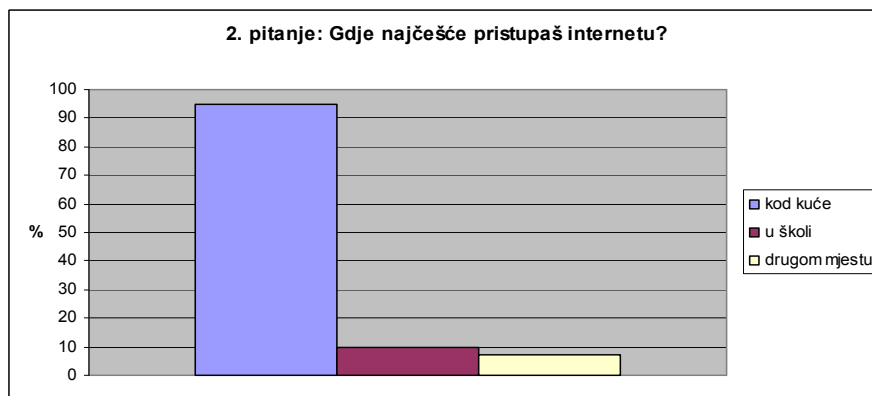
Analiza rezultata

Prvo pitanje je glasilo: »Za što sve upotrebljavaš računalo?« (grafikon 1.). Bilo je moguće dati više odgovora. Najveći postotak dobiven je za odgovor: zabava. Na drugom mjestu je odgovor: osobne potrebe. Na trećem mjestu je odgovor da računalo upotrebljavaju za razne multimedije. Slijedi odgovor: pisanje. Velik broj učenik koristi računalo za praćenje novosti, oglasa i sl., a najmanje ga koriste za izradu prezentacija.

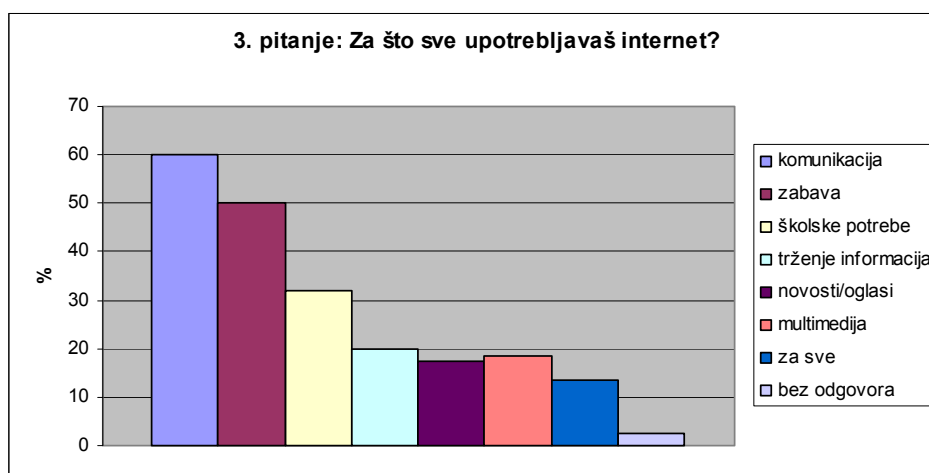
Grafikon 1. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 1. pitanje za N="308" učenika

S drugim pitanjem htjelo se saznati gdje učenici najčešće pristupaju internetu. Bile su im ponuđene tri mogućnosti: kod kuće, u školi ili na nekom drugom mjestu. Učenici najčešće pristupaju internetu (grafikon 2.) u svojim domovima; imaju vrlo slab pristup internetu tijekom odgojno-obrazovnog rada, tj. u školi. Vrlo rijetko pristupaju internetu s drugih mjesta kao što su kafići, klubovi i sl.

Grafikon 2. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 2. pitanje za N="308" učenika

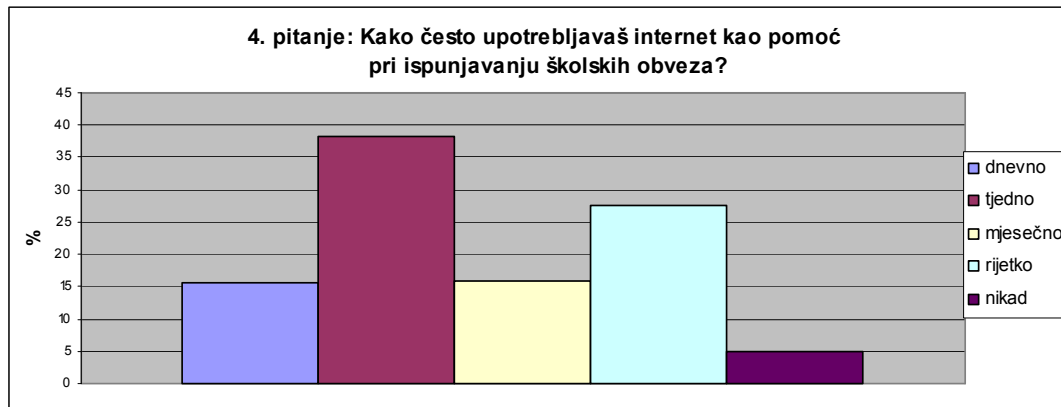
S trećim pitanjem saznalo se za što sve učenici upotrebljavaju internet. Pitanje je bilo otvorenog tipa. To znači da je svaki učenik mogao napisati odgovor koji je želio. Najčešći odgovor (grafikon 3.) bio je da internet koriste »za komunikaciju«. U tu kategoriju ubrojani su i odgovori »chat«, »msn« i »facebook«. 18,5% učenika je na 3. pitanje navelo odgovor »facebook«. Na drugom mjestu je odgovor »za zabavu«. Najčešći odgovor učenika u toj kategoriji bio je »igranje igrice« (10,4%). Odgovor »za potrebe škole« našao se na trećem mjestu s 32,1%. Slijede odgovori »za pronalaženje potrebnih informacija«, »za praćenje oglasa, novosti, zanimljivosti«. U kategoriju »multimedija« uključeni su ovi odgovori učenika: »skidanje filmova i slika, slušanje muzike«, »youtube«.

Grafikon 3. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 3. pitanje za N="308" učenika

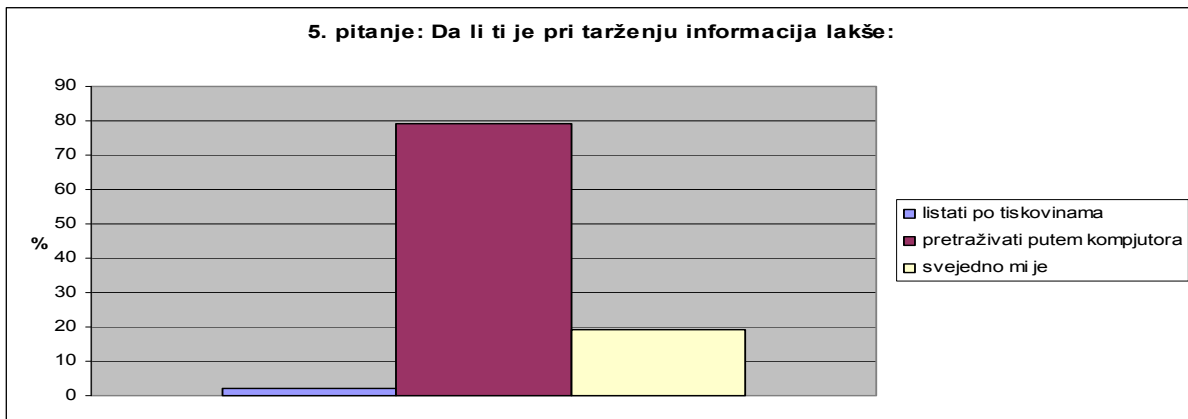
Četvrtim pitanjem istražilo se koliko često učenici upotrebljavaju internet kao pomoć pri ispunjavanju školskih obveza. Istraživanje je pokazalo (grafikon 4.) da samo 5% učenika nikad ne upotrebljava internet pri ispunjavanju školskih obveza. Najviše odgovora dobiveno je za kategoriju »tjedno«. Pretpostavlja se da su razlog

tome učenici putnici koji preko vikenda u svojim domovima pristupaju internetu i tako izvršavaju školske zadatke.

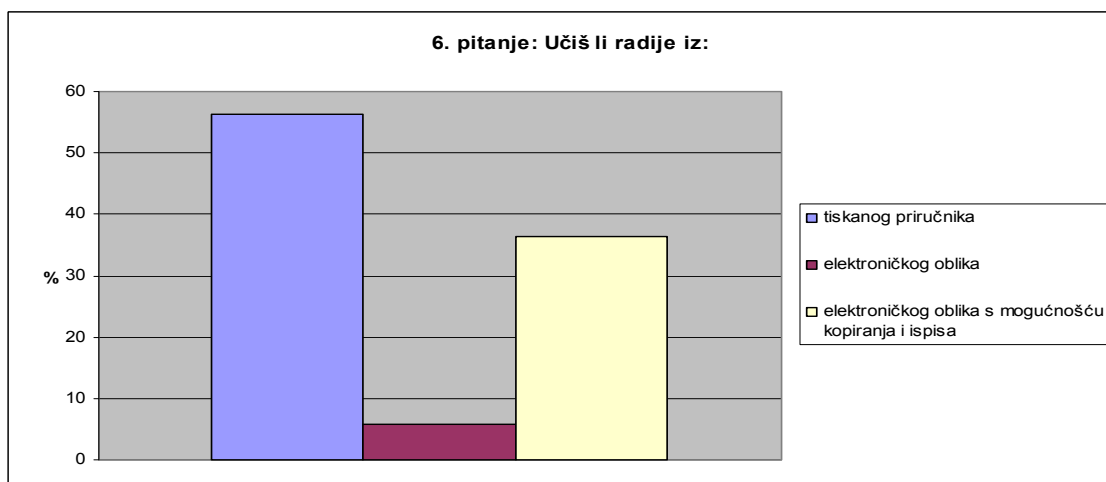
Grafikon 4. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 4. pitanje za N="308" učenika

Peto pitanje je glasilo: »Da li pri traženju informacija lakše listate po tiskovinama ili pretražujete putem kompjutora?«. Na to pitanje većina je zaokružila (grafikon 5.) mogućnost »pretraživanje po kompjutoru«, dok je samo njih 2,0% izjavilo da više voli listati po tiskovinama. No, ima 20% onih kojima je svejedno kako će doći do informacije. Pretpostavlja se da bi učenici prihvatili da im se školsko gradivo nudi u e-obliku ili u obliku e-knjige!?

Grafikon 5. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 5. pitanje za N="308" učenika

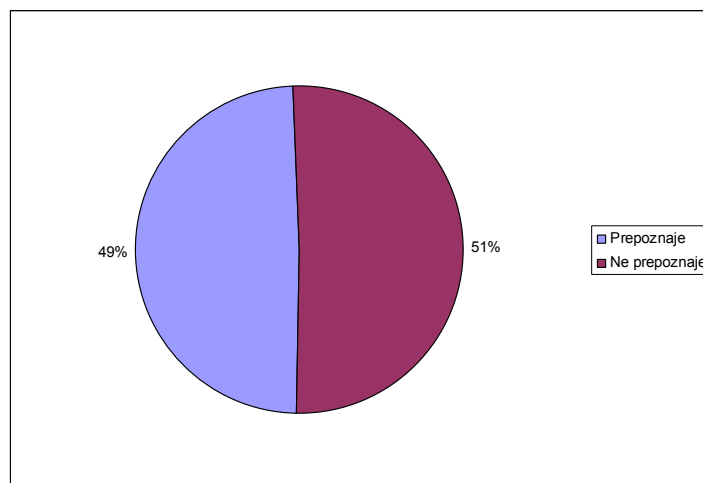
Na šestom pitanju učenici su trebali odgovoriti iz kojeg medija oblika preferiraju učiti: tiskanog, elektroničkog ili elektroničkog s mogućnošću kopiranja i ispisa. Učenici su izjavili (grafikon 6.) da najviše vole učiti iz tiskanog priručnika, a potom iz elektroničkog oblika koji se može kopirati i ispisati. Samo 5,8% je izjavilo da bi radije učilo iz e-oblika.

Grafikon 6. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 6. pitanje za N="308" učenika

Na sedmom pitanju otvorenog tipa htjelo se saznati da li učenici znaju što je e-knjiga, tj. što pod pojmom e-knjiga podrazumijevaju, da li su s tim pojmom upoznati, a glasilo je: »Što zamišljaš pod pojmom e-knjiga?«.

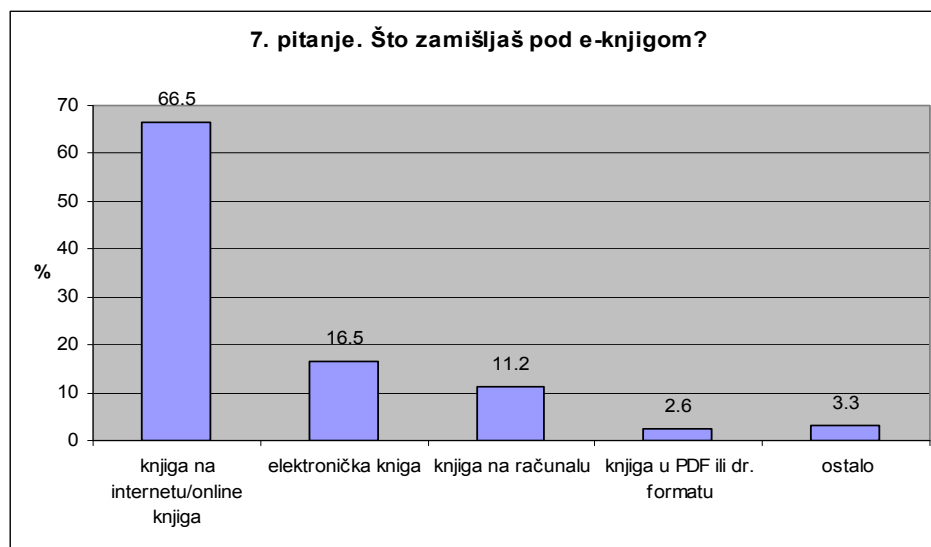
Od ukupno 308 ispitanika njih 152 ili 49,3% učenika napisalo je »zadovoljavajuće« razmišljanje o e-knjizi, odnosno 156 ili 50,7% učenika ne zna što pojam e-knjiga predstavlja (grafikon 7.).

Grafikon 7. Odnos između učenika koji prepoznaju odnosno ne prepoznaju e-knjigu

Zašto »zadovoljavajuće«? Zbog toga što su svi učenici djelomice točno opisali e-knjigu. Samo je nekoliko učenika dalo opširnije objašnjenje e-knjige: »to je knjiga na internetu ili CD/DVD koja se čita pomoću računala«, »to je knjiga u pdf ili nekom drugom formatu koja se čita pomoću specifičnog uređaja«, »e knjiga je knjiga koja se nalazi na internetu, mogu je čitati, kopirati i tiskati za svoje potrebe« te »e-knjiga je elektronički i multimedijски oblik knjige«. Grafički su prikazani »zadovoljavajući« i »nezadovoljavajući« odgovori učenika. Najviše (grafikon 8.) tj. 66,5% »zadovoljavajućih« odgovora, pripada skupini odgovora koji su definirani kao »knjiga na internetu/online knjiga«. Tu pripadaju sljedeći odgovori učenika: e-knjiga je

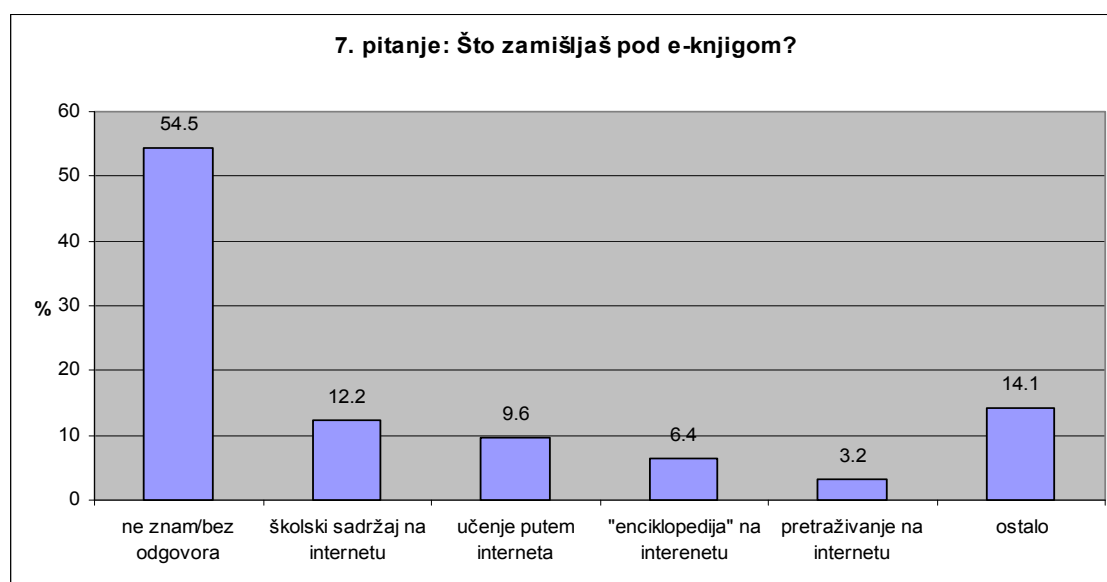
knjiga koju mogu pronaći na internetu, koju mogu skinuti s interneta, sadržaj neke knjige stavljen na internet i slično. 16,5% odgovora pripada skupini »elektronička knjiga«. Unutar te skupine nalaze se odgovori: knjiga napisana u elektroničkom obliku, knjiga napisana na elektroničkom mediju, knjiga u virtualnom obliku, elektronička varijanta tiskane knjige. Slijedi skupina »knjiga na računalu« s 11,2% odgovora učenika u kojoj se nalaze odgovori poput ovih: »to je knjiga koju mogu čitati pomoću kompjutora«, »to je knjiga na kompjutoru«, »to je knjiga napisana putem računala«. 2,6% odgovora nalazi se unutar skupine »knjiga u pdf ili drugom formatu«. U skupini »ostalo« nalaze se odgovori: »knjiga koja se čita pomoću nekog specifičnog uređaja, knjiga u elektroničkom obliku koja se čita pomoću računala ili specijalnog uređaja, knjiga na internetu ili CD, pripovijetka na internetu, knjiga novih generacija«.

Grafikon 8. Grafički prikaz »zadovoljavajućih« odgovora dobivenih na 7. pitanje

Na Grafikonu 9. možemo vidjeti najčešća »neprihvatljiva« tumačenja e-knjige. Najviše se učenika odlučilo za odgovor »ne znam« ili nije ništa navelo. Dio učenika

misli da je svaki školski sadržaj objavljen na internetu e-knjiga. Neki pak učenici e-učenje poistovjećuju s e-knjigom ili s pretraživanjem interneta. Čak 6,4% učenika govori o nekakvoj knjizi u kojoj se mogu naći svi školski sadržaji. Interno je nazvana »enciklopedijom« na internetu; pojam enciklopedija ovdje ne uključuje postojeći oblik e-enciklopedije. U ostalim odgovorima nailazimo na sljedeća mišljenja učenika: »to je emo knjiga«, »internet«, »internet stranica«, »lektira na internetu«... »nešto slično laptopu«. Primjećujemo da učenici zamjenjuju e-knjigu s napravom za njezino čitanje iako se i iz tog odgovora naslućuje da učenici imaju saznanja o e-knjizi.

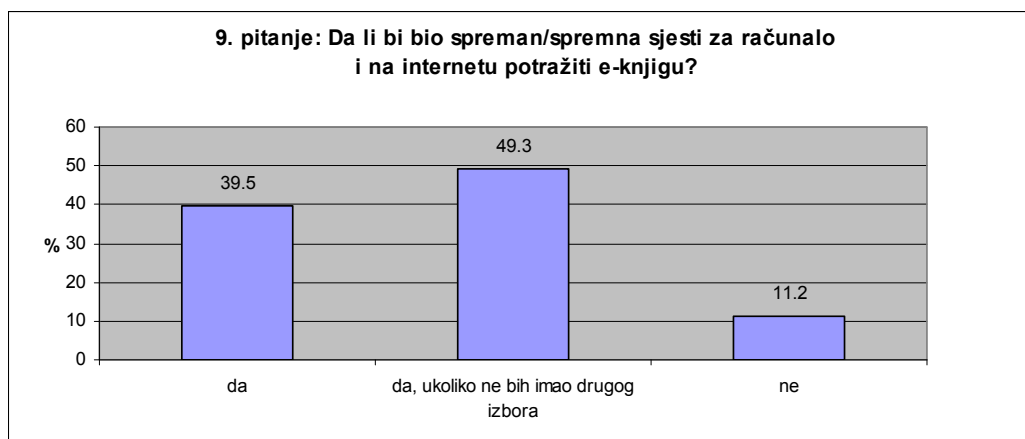
Grafikon 9. Grafički prikaz »neprihvatljivih« odgovora dobivenih na 7. pitanje

U daljnjoj analizi obuhvaćeni su samo odgovori učenika koji prepoznaju e-knjigu, tj. odgovori 152 učenika.

Na osmo pitanje: »Jesi li ikada koristio takvu vrstu knjige?« učenici su mogli dati pozitivan ili negativan odgovor. Od 152 učenika (koji imaju saznanja o e-knjizi) svega je njih 26,9% koristilo e-knjigu (grafikon 10.).

Grafikon 10. Odnos između učenika koji su koristili i učenika koji nisu koristili e-knjigu

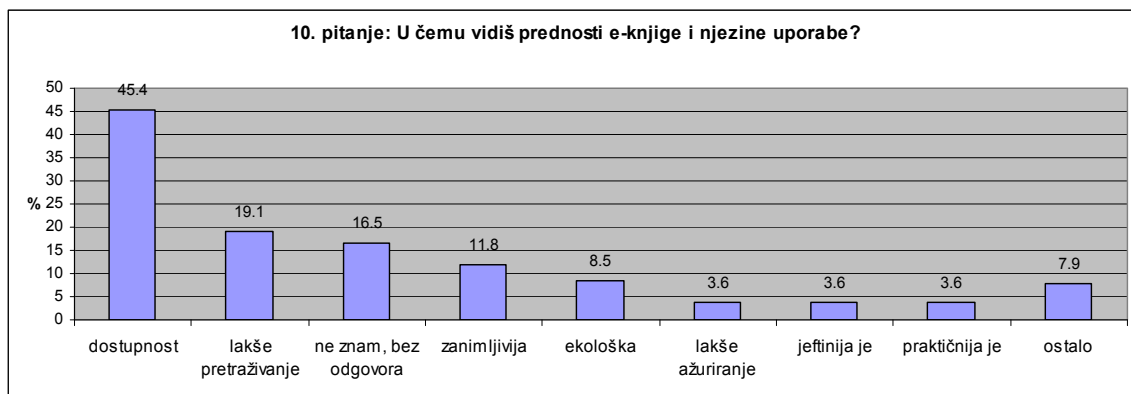

Grafikon 11. Distribucija rezultata na 9. pitanje

S devetim pitanjem zatvorenog tipa nastojala se utvrditi spremnost učenika da na internetu potraži e-knjigu. Rezultati su pokazali (grafikon 11.) da samo 11,2% učenika ne bi željelo potražiti e-knjigu na internetu. Najviše se učenika (49,3%) odlučilo za drugi ponuđeni odgovor, tj. spremni su potražiti e-knjigu ukoliko ne bi imali drugog izbora. 39,5% učenika spremno je, bez obzira na druge okolnosti, potražiti e-knjigu na internetu.

Usljedila su pitanja otvorenog tipa kojima se namjeravalo saznati u čemu učenci vide prednosti i slabosti e-knjige i njene upotrebe. U prednosti e-knjige učenci su naveli (grafikon 12.): dostupnost e-knjige, lakše pretraživanje, zanimljivija je, ekološka, lakša za ažuriranje, jeftinija, praktičnija za uporabu. Odgovori učenika »ne moram ići u knjižnicu«, njih 15,8%, također su uvršteni u kategoriju »dostupnost«. 18,5% učenika ne zna, tj. nije navelo u čemu vidi prednosti e-knjige. Pod »ostalo«, u vrlo malom postotku odgovora, nalazimo sljedeće odgovore: »u svemu vidim prednosti e-knjige«, »lakše arhiviranje«, »istovremeno može imati više korisnika«, »nema prednosti.«

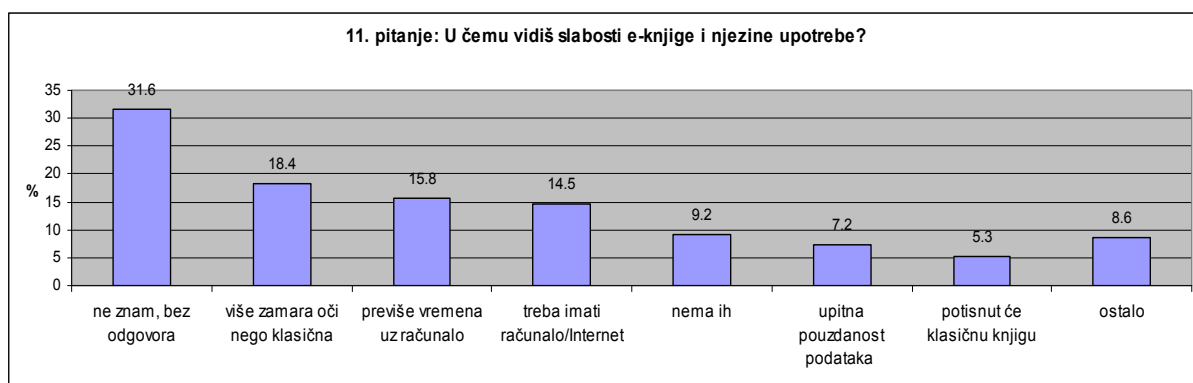
Među navedenim odgovorima dominira odgovor: »dostupnost e-knjige«. Učestalost ostalih odgovora prilično je niska. Budući da je samo 26,9% učenika koristilo e-knjigu takvi su rezultati bili očekivani.

Grafikon 12. Distribucija odgovora učenika kojima se opisuju prednosti e-knjige

Kada je trebalo navoditi nedostatke e-knjige (grafikon 13.) najviše učenika (31,6%) izjavilo je da ne zna u čemu su slabosti e-knjige ili je ostavilo pitanje bez odgovora. Učenici koji su opisali slabosti e-knjige smatraju da e-knjiga previše umara i oštećuje vid, da zahtjeva puno vremena provedenog uz računalo (a računalo zrači!), korisnik e-knjige mora imati računalo ili pristup internetu, upitna je pouzdanost podataka budući da se e-oblik vrlo lako može mijenjati, svjesno ili nesvjesno,

prisutna je bojazan da će e-knjiga potisnutu klasičnu tiskanu knjigu. Dio učenika (9,2%) smatra da e-knjiga nema slabosti.

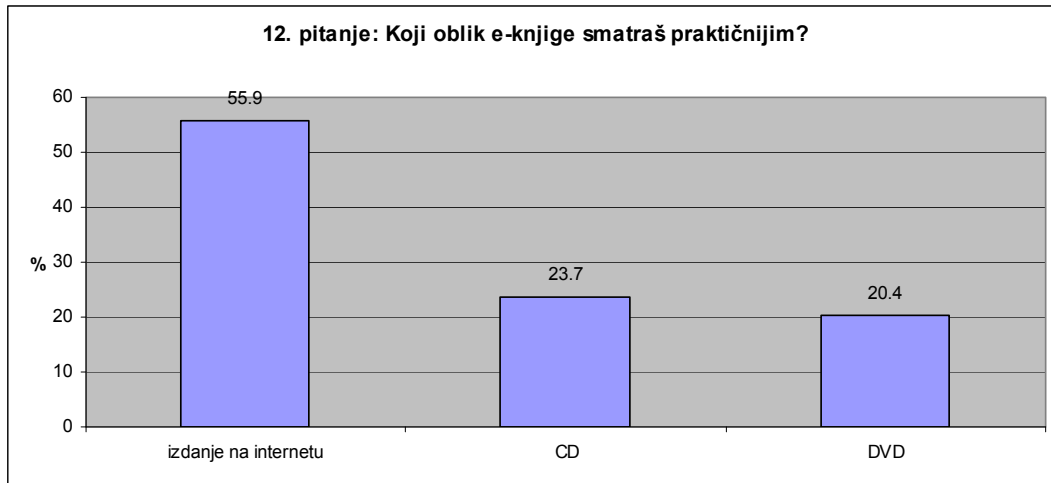

Grafikon 13. Distribucija odgovora učenika kojima se opisuju nedostaci e-knjige

U neznatnom postotku nalazimo odgovore poput ovih (u skupini »ostalo«): »nema ih dovoljno u ponudi«, »moraš biti informatički pismen da bi koristio e-knjigu«, »nepregledne su«, »papirnata knjiga je trajnija«, »e-knjige dovest će do ukidanja knjižnica«, »lako kršenje autorskih prava autora e-knjige«.

Kao i kod prethodnog pitanja, učestalost odgovora je relativno niska budući da je samo manji dio učenika koristio e-knjigu. Trećina učenika je iskreno izjavila da ne prepoznaju nedostatke e-knjige. Kod učenika je vidljivo prisutan strah od djelovanja računala na njihovo zdravlje (previše vremena treba provesti sjedeći uz računalo, štetno djelovanje računala na ljudsko osjetilo vida).

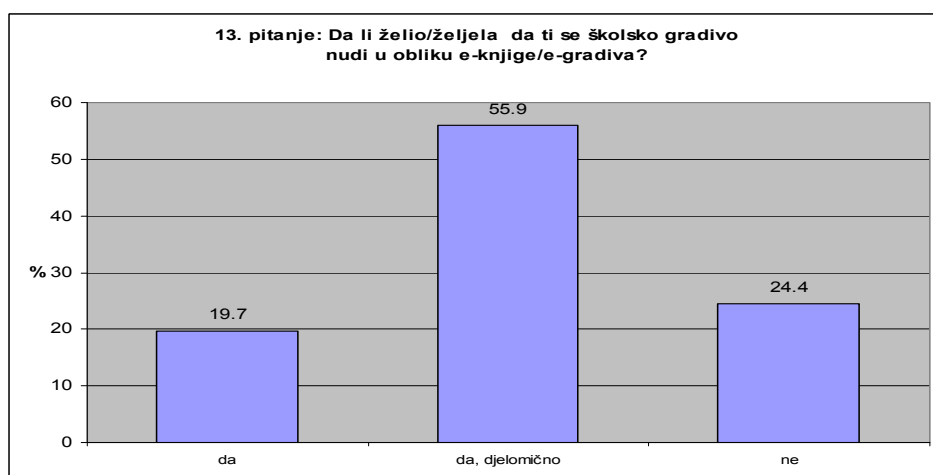
Na pitanje zatvorenog tipa: Koji oblik e-knjige smatraš praktičnijim? učenicima su bile ponuđene tri mogućnosti. Najviše (grafikon 14.), 56,9%, učenika smatra da je izdanje e-knjige na internetu najpraktičniji oblik e-knjige. Gotovo u jednakom omjeru učenici su se odlučili za e-knjigu na CD (23,7%) te DVD (20,4% učenika).

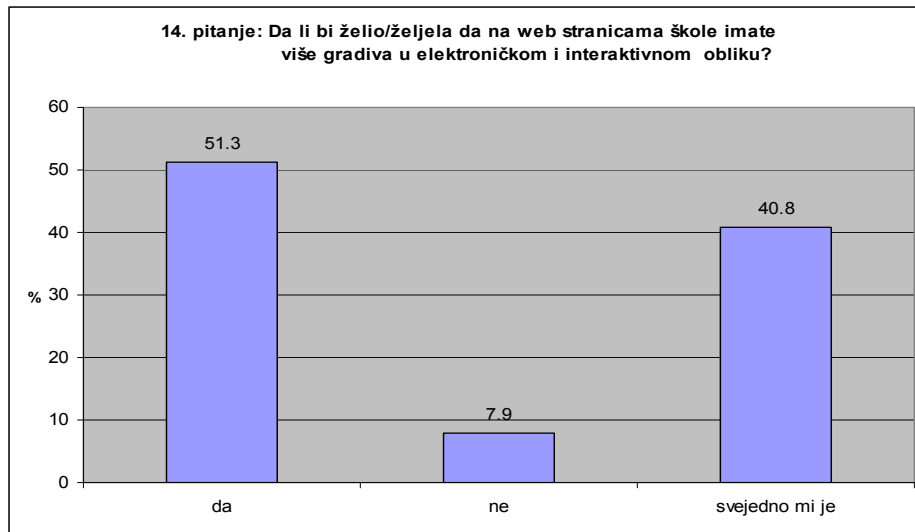
Grafikon 14. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 10. pitanje

S posljednja dva pitanja u anketi htjelo se saznati da li bi učenici bili spremni prihvatiti školsko gradivo u e-obliku.

Na pitanje: »Želiš li školsko gradivo u obliku e-knjige/e-gradiva?« učenici su mogli odgovoriti: da, da djelomično ili ne. 55,9 % učenika je izabralo drugu ponuđenu mogućnost — da, djelomično. 24,4% učenika izjavilo je da ne bi htjelo da im se školski sadržaji nude u e-obliku, a 19,7% učenika bi prihvatilo školske sadržaje u e-obliku (grafikon 15.).

Grafikon 15. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 13. pitanje

Grafikon 16. Grafički prikaz rezultata dobivenih na 14. pitanje

Budući da danas sve škole u Hrvatskoj, osnovne i srednje, imaju svoju web stranicu intencija je bila saznati da li bi učenici željeli da na web stranicama svoje škole imaju više gradiva u elektroničkom i interaktivnom obliku (grafikon 16.). Potvrдно je odgovorilo 51,3% učenika, negativno 7,9%. Mogućnost »svejedno mi je« odabralo je 40,8 % ispitanih.

Zaključak

Provedeno istraživanje je pokazalo da su računalo i internet zauzeli značajno mjesto u životu učenika srednjih škola. Iako im je računalo prije svega medij za zabavu, koriste ga i za osobne potrebe, uporabu multimedija, pisanje, praćenje oglasa, vijesti i zanimljivosti, izradu prezentacija za školu. Internetu pristupaju najčešće iz svojih domova, vrlo malo u školi, rijetko na nekom drugom mjestu. Internet im je glavno sredstvo komuniciranja i zabave. Jedna trećina učenika koristi ga pri izvršavanju školskih obveza. Putem interneta traže potrebne informacije, oglase, multi-

medijalne sadržaje. Pri izvršavanju školskih zadataka učenici najčešće »tjedno« pristupaju internetu.

Pri traženju potrebnih informacija svim učenicima lakše je pretraživati putem računala, ali kad treba učiti onda većina učenika preferira tiskani sadržaj. Ukoliko moraju učiti iz elektroničkog sadržaja onda ga prethodno otisnu.

Samo polovica ispitanih učenika (49,3%) prepoznaje e-knjigu. Većina njih e-knjigu vidi kao online knjigu/knjigu na internetu, no ima učenika koji su dobro upoznati s definicijom e-knjige i mogućnostima njene uporabe. Druga polovica učenika (50,7%) uglavnom ne zna što je e-knjiga ili ju poistovjećuje s pretraživanjem po internetu, e-učenjem i slično.

Iako polovica ispitanih učenika prepoznaje e-knjigu samo njih 26,9% je e-knjigu koristilo.

Učenici su spremni sjesti za računalo i na internetu potražiti e-knjigu ukoliko ne bi imali drugog izbora, kao i potražiti e-knjigu bez obzira postoji li ona u klasičnom obliku ili ne. Tek 11,2% učenika ne bi željelo potražiti e-knjigu na internetu.

Najveću prednost e-knjige učenici vide u njezinoj dostupnosti. Prepoznaju i ostale njezine prednosti: lakše i brže pretraživanje po e-knjizi, praktičnost, zanimljivost, ekološku prednost, lakše ažuriranje, cijena koja bi trebala biti manja. Dio učenika, međutim, ne zna u čemu su sve prednosti e-knjige.

Velik dio učenika ne zna, odnosno ne navodi da e-knjiga ima nedostataka. Oni učenici koji vide nedostatke u e-knjizi navode da štetno djeluje na vid, zahtjeva dugo sjedenje za računalom i sličnim napravama, da bi netko koristio e-knjigu mora prije svega imati računalo i pristup internetu, mora biti informatički pismen, sumnjaju u pouzdanost elektroničkih sadržaja, misle da će e-knjige potisnuti klasičnu, e-knjiga nema dovoljno u ponudi, lakše dolazi do kršenja autorskih prava.

Najpraktičnijim oblikom e-knjige smatraju online knjigu tj. izdanja na internetu. Podjednaku praktičnu vide knjigu na CD-u i knjigu na DVD-u.

Očigledno je da učenici prihvaćaju uvođenje novih tehnologija u odgojno-obrazovni sustav. Većina bi željela da im se dio školskog gradiva nudi u elektroničkom obliku. Učenici žele da im se na web stranicama škole ponudi što više sadržaja u elektroničkom i interaktivnom obliku. No, još uvijek ima učenika koji ne prihvaćaju elektronički oblik sadržaja, koji ne bi željeli putem računala pronalaziti školske sadržaje, čak i ako se nalaze na web stranicama škole.